

• Scriptieprijs voor onderzoek naar gedwongen 'huwelijken' Sierra Leone

Vrouw van ex-strijder staat alleen

Vrouwen van ex-rebellen worstelen om te overleven in Sierra Leone. Veel strijders kregen hulp in ruil voor ontwapening. Voor vrouwen was nooit aandacht.

interview

Sybilla Claus

Toen Janneke van Gog een paar dagen in Sierra Leone was, viel haar direct op dat de uitgebreide ontwapenings- en herintegratieprogramma's voor rebellen volkomen aan vrouwen voorbij gingen. Ze besloot ter plekke haar onderzoek voor het Utrechtse Centrum voor Conflictstudies niet op jongeren maar op deze vrouwen te richten. Deze week krijgt Van Gog er de jaarlijkse Afrika-scriptieprijs voor.

Na een lange burgeroorlog (1991-2001) kregen duizenden strijders geld en hulp als zij hun wapens inleverden. „Maar de meeste vrouwen die met de strijders hadden geleefd, hadden geen wapen. Dus moesten zij op eigen houtje zien te integreren”, zegt Van Gog (35). Als psychiatrisch verpleegkundige had zij eerder met minderjarige vluchtelingen gewerkt.

In 2003/2004 woonde Van Gog een half jaar in Makeni, in Noord-Sierra Leone. Het stadje was aan het eind van de oorlog het hoofdkwartier van de Ruf, de meest beruchte strijdersgroep die massaal ledematen afkapte van burgers. Van Gog sprak in Makeni en een dorp in de buurt regelmatig met een groep van ruim dertig vrouwen. Hoofdvraag is niet of de vijf miljoen Sierra Leoners na al het geweld samen verder kunnen. Ze moeten wel. De juiste vraag luidt: Hoe doen ze dat?

Uit de scriptie blijkt dat de ondergeschikte positie van vrouwen allesbepalend is. „Een goede vrouw staat onder controle van haar man”, zeggen de Afrikaanse dames letterlijk. Alleen wie getrouwd is, krijgt respect van de gemeenschap. „Wie arm is, kan in haar eentje niet overleven. Dus die doet alles om geaccepteerd te worden”, verklaart Van Gog.

In de oorlog werden veel meisjes ontvoerd en moesten zij de vrouw van een rebel worden. „In de bush kun je niet in een hoekje het slachtoffer uithangen. Om te overleven probeerden de vrouwen een zo nor-

Psychiatrisch verpleegkundige Janneke van Gog sprak in Makeni, Noord-Sierra Leone, een groep van ruim dertig vrouwen over hun gedwongen huwelijken.

FOTO'S JANNEKE VAN GOG

maal mogelijk leven te leiden. Vrouw zijn van een rebel zijn had een voordeel: hij beschermde zijn vrouw tegen andere mannen, en gaf haar soms voedsel.” Wie langer in zo'n gedwongen 'huwelijk' zat, kreeg een kind en moest daar ook voor zorgen.

Voor sommige vrouwen was na de oorlog de keus duidelijk: „Ik ben van mijn ontvoerder af. Zodra ik een andere man heb, is voor mij de oorlog over”. Maar velen kozen ervoor een 'goede vrouw' te zijn, dat wil zeggen: echtgenote blijven van hun ontvoerder. Zij zeggen: „Ik blijf bij hem, want hij was niet heel vervelend”, of: „Nu heeft hij niet zoveel macht meer over mij, dus is het goed”. Alles is be-

ter dan alleenstaande moeder worden, concludeert Van Gog. „Het huwelijk is hun bewijs van een goede integratie.”

Van Gog benadrukt dat elke vrouw haar oorlogsverleden anders benadert, net zoals elke familie anders omgaat met een verloren dochter die terugkeert. „Dat hangt ook weer af van wat die familie voor oorlogservaringen heeft.”

In Makeni werd aan enkele oudstrijders beleefd gevraagd op te krasen. In sommige gevallen ging de (ontvoerde) vrouw met de verstotene mee, naar de grote stad waar niemand hen kende.

In Sierra Leone is jarenlang openlijk gesproken over de overvloed aan

werkloze jonge mannen die makkelijk als strijder waren te rekruteren. „Maar de gedwongen huwelijken zijn nooit als een probleem ervaren. De vrouwen zoeken alleen en in stilte naar een oplossing.”

Terugkeer naar het eigen dorp is vaak moeilijk. Want wie arm is, is een belasting en een blamage voor de familie. En vrouwen die wat geld hebben, wordt verweten dat zij hebben geprofiteerd van de ellende. Het gevolg is dat vrouwen die ver van huis zijn geraakt, nog altijd in contact blijven met de oud-strijders.

Morgenavond studentendebat en prijsuitreiking in Amsterdam. Zie www.ascleiden.nl